

Dilfuza SHAMURATOVA,

O'zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligi Ijodkor yoshlar bilan ishlash bo'limi bosh mutaxassisi

Tel: +998 97 733 09 82

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti dotsenti, texnika f.n. Fayziyev T.R taqrizi asosida

MADANIYAT VA SAN'AT SOHASI BOSHQARUVIDA ISLOHOTLAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING PRAGMATIK AHAMIYATI

Annotatsiya

Mazkur maqolada Yangi O'zbekistonda madaniyat va san'at sohasi boshqaruvida amalga oshirilayotgan islohotlar haqida so'z yuritiladi. Shu bilan birga ijodiy jarayonlarni boshqarishda islohotlarning samaradorligi yanada oshirish bo'yicha tahliliy fikrlar bildirilgan. Madaniyat va san'at sohasini yanada takomillashtirish bo'yicha taklif va tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: Madaniyat va san'at sohasi, madaniy xizmat, madaniyat markazlari, islohotlar, muassasalar, ijodiy jarayon.

ПРАГМАТИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ РЕФОРМ В УПРАВЛЕНИИ КУЛЬТУРОЙ И ИСКУССТВАМИ

Аннотация

В данной статье говорится о реформах, реализованных в управлении сферой культуры и искусства в Новом Узбекистане. При этом были высказаны аналитические мнения относительно дальнейшего повышения эффективности реформ в управлении творческими процессами. Даны предложения и рекомендации по дальнейшему совершенствованию сферы культуры и искусства.

Ключевые слова: Сфера культуры и искусства, культурная служба, культурные центры, реформы, учреждения, творческий процесс.

PRAGMATIC SIGNIFICANCE OF INCREASING OPERATIONAL EFFICIENCY IN CULTURE AND ART FIELD MANAGEMENT

Annotation

This article talks about the reforms implemented in the management of culture and art in New Uzbekistan. At the same time, analytical opinions on the further improvement of the effectiveness of reforms in the management of creative processes were expressed. Proposals and recommendations for further improvement of the culture and art sector are given.

Key words: Culture and art sphere, cultural service, cultural centers, reforms, institutions, creative process.

Kirish. Yangi O'zbekistonda bundan yetti yil avval madaniy-ma'rifiy sohada yangicha dunyoqarash asosida shiddatli islohotlar boshlangan edi. Madaniyat va san'at sohasida ijod va ijodkor erkinligi muammolari to'liq qaytadan ko'rib chiqildi. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev O'zbekistonda mohiyatan yangi davlat, yangi ma'rifiy jamiyat barpo etish, unga mos qadriyat va munosabatlar tizimini shakllantirish borasida inson qadri tamoyiliga katta e'tibor qaratdi. Xususan, so'nggi 5 yilda madaniyat va san'at sohasiga oid O'zbekiston Respublikasining 4 ta Qonuni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 35 ta Farmon va qarorlari, Vazirlar Mahkamasining 98 ta qarori va farmoyishlari qabul qilindi. Mustaqil O'zbekiston tarixida ilk bor 2021 yil 20-yanvarda O'zbekiston Respublikasining "Madaniy faoliyat va madaniyat tashkilotlari to'g'risida"gi Qonuni qabul qilindi. Shuningdek, soha xodimlari maqomini oshirish maqsadida 15 aprel – Madaniyat va san'at xodimlari kuni etib belgilandi.

2023 yil oxiriga qadar 11 ta yangi muzey, 2 ta teatr, 28 ta bolalar musiqa va san'at maktabi, 5 ta oliygox, tashkil etildi. Madaniyat va san'at sohasini davlat tomonidan qo'llab-kuvvatlash hajmi 2017 yilga nisbatan 5 baravarga ko'payib, 2023 yilda bu maqsadlar uchun 712 milliard so'mdan ortiq mablag' yo'naltirilganligi madaniyat va san'at sohasi boshqaruvida keng ko'lamli islohotlarning amalga oshirilganligidan dalolatdir.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmon va qarorlari, Vazirlar Mahkamasining qaror va farmoyishlaridan foydalanildi. Shu bilan birga O'zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligining hisobotlari tahlil qilindi.

Tadqiqot metodologiyasi. Xalqimizning boy va betakror madaniy merosini dunyoga targ'ib etish maqsadida "Makom", "Baxshichilik", "Hunarmandchilik", "Lazgi" kabi xalqaro festivallar o'tkazildi. Shu bilan birga, 24 ta xorijiy mamlakatda "O'zbekiston madaniyati kunlari" yuqori saviyada o'tkazildi. 2023 yilda Toshkent shahrida Xalqaro turkiy madaniyat tashkiloti Turksoyning 30 yillik yubileyi yukori saviyada tashkil etildi. Madaniyat va san'at – jamiyatning bebaho xazinasi, inson tafakkurining bebaho kashfiyotidir. Bu hususida Madaniyat vaziri Ozodbek Axmadovich Nazarbekov: "Madaniyat va san'at hayotimizning ajralmas qismidir. Sirasini aytganda, san'atga oshno insondan yomonlik chiqmaydi. Maqomlar, doston-u laparlar, spektakllar, muzey eksponatlari, sirk tomoshalari har birimizni oliyjanoblik, mehr-oqibat, do'stlik, aqillik, vatanparvarlik, mardlik, jasorat va ona Vatanga sadoqat ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi"[1:9] – deya ta'kidlab o'tgan edi. Chunonchi, yurtimizda madaniyat va san'at sohasi boshqaruvida islohotlar katta ijobiy statistik natijalarni ko'rsatmoqda. Shuning uchun ham bu jarayonlarning samaradorligini yanada oshirishning pragmatik zaruriyati sezilmoqda. Hozirgi vaqtda qabul qilinayotgan Farmon va Qarorlar ana shu ulkan o'zgarishlarga hamohang tarzida, yangidan-yangi ijobiy islohotlarga bardavom bo'layotir.

Yangi O'zbekistonda madaniyat tashkilotlarining taraqqiyotiga alohida e'tibor qaratilib, ijtimoiy hayotimizdagi o'rni va mavqeini oshirish yo'lida bir qator tizimli islohotlar amalga oshirildi.

Ayniqsa, madaniy-ma'rifiy tashkilotlar sirasiga kiruvchi birgina madaniyat markazlarining faoliyatida yanada oldga siljish ko'zatilayotgani quvonarlidir. Hozirgi davrda hududlarda jami 837 ta madaniyat markazlari faoliyat olib borayotgan bo'lib mazkur markazlarda jami 7143 nafar ijodiy xodimlar, shundan 3942 nafar to'garak rahbarlari 210 nafar badiiy rahbarlar, 210 nafar rejissorlar, 840 nafar ovoz rejissorlari, 210 nafar to'garaklar faoliyatini nazorat qilishi bo'yicha mutaxassislar, 210 nafar yoshlar bilan ishlash bo'yicha mutaxassislar faoliyat olib bormoqda.

837 ta madaniyat markazida faoliyat yuritayotgan to'garaklar soni 2017 yilda 1258 tani tashkil etgan, 2023 yilga kelib esa 3749 taga yetazildi. Bundan tashqari, madaniyat markazlarida 2017 yilgacha namunaviy xalq jamoalari soni 375 tani tashkil etgan bo'lsa, 2023 yilga kelib mazkur jamoalar soni 201 taga ko'payib, 576 taga yetdi. Madaniyat markazlariga 2023 yilda 5 nomdagi 6780 dona o'quv-uslubiy qo'llanma hamda 8 turdagi 8670 dona musiqa cholg'usi bilan ta'minlandi. Madaniyat

markazlari xodimlari uchun Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahrida 14 ta amaliy-seminar tashkil etilib, mazkur seminarlarda 4 300 nafar xodimlar jalb etildi.

Tahlil va natijalar. O'zbekiston Respublikasidagi madaniyat markazlarida 2019 yil 30 martdagi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Madaniyat markazlari faoliyatiga oid normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to'g'risida"gi 264-son qarorining ilovasiga asos 33 turdagi to'garak, 9 studiya, 6 kurs, 8 qiziquvchilar klubi, 7 badiiy havaskorlik jamoalarining nomlari tasdiqlangan. 2017 yilgacha vazirlik tasarrufida 333 ta ta'lim muassasasi faoliyat yuritgan bo'lsa, bugungi kunga kelib Madaniyat vazirligi tasarrufida ushbu ko'rsatkich 382 tani tashkil etmoqda. Bu islohotlarning pirovad maqsadi yoshlarni madaniyat va san'at sohasiga qiziqitirish va ijod bilan shug'ullanishi uchun keng imkoniyat yaratish hisoblanadi. Mamlakatimiz aholisi, avvalo, yoshlar qalbida amalga oshirilayotgan islohotlarga daxldorlik hissini kuchaytirish, shu yo'nalishdagi ma'naviy-ma'rifiy ishlarning ta'sirchanligini yanada oshirishimiz zarurligi davr talabiga aylanib bormoqda[2:280].

2017 yilda madaniyat va san'at yo'nalishida tahsil olayotgan o'quvchi-talabalar qamrovi 80,7 ming nafarni tashkil etgan bo'lsa 2022 – 2023 o'quv yilida 113 ming 300 nafarni tashkil qilib, yillik qamrov 32 ming 600 taga (29 %) ko'paytirildi. O'quvchi-talabalarining xalqaro va respublika tanlovlaridagi yillik o'rtacha ishtiroki 1700 tadan 3000 taga ko'paygan. Respublikamizda 2017 yilga qadar teatrlar soni 37 ta bo'lgan bo'lsa, hozirgi kunda 40 taga yetdi. 2015 – 2016 yillarda 3 ta teatr rekonstruksiya qilingan bo'lsa, 2016 – 2023 yillarda 11 ta teatr mukammal ta'mirlandi va qayta jihozlandi. O'zbekiston Respublikasining madaniyat va san'at sohasidagi xorijiy davlatlar bilan hamkorligi so'nggi 5 yil davomida yangi bosqichga ko'tarildi. Mamlakatimizning madaniy diplomatiyasi yuksaldi. Ijod – bu hayrat demakdir. Vatanni sevmuqni, uni asramuqni, inson qadrini ulug'lamoqni hayrat asarlarida ifoda etayotgan ijodkorlar xalqning tili, xalqning boyligi. Madaniyat va san'at sohasi boshqaruvida islohotlar samaradorligi oshirishning pragmatik ko'rinishi sifatida 2023 yil 25 dekabrda "Aholiga madaniy xizmat ko'rsatish darajasini yanada oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 406-son Prezident qarorini alohida keltirib o'tishimiz mumkin.

Mazkur qarorning qabul qilinishi madaniyat va san'at sohasi boshqaruvida yangi islohotlar davrini boshlab berdi. Jumladan, qaror asosida olis hududlarda istiqomat qiladigan fuqarolarga va turistlarga madaniy xizmatlar ko'rsatish darajasining oshishi Madaniyat va san'at sohasi boshqaruvida samaradorli pragmatik voqealik bo'ldi. Eng asosiysi madaniyat markazlaridagi ijodiy jamoalarning respublika hududlari bo'ylab gastrol safarlarini tizimli tashkil etilishi orqali madaniyat maskanlari imkoniyatlaridan samarali foydalanish imkoni yaratildi. Shu bilan birga, sohaga xususiy sektor keng jalb etilib, "O'zbekiston – 2030" strategiyasi izchil amalga oshirish maqsad qilib olindi. 2024 yil 1 apreldan boshlab "Madaniyat to'liqlari" media loyihasi amalga oshiriladigan bo'ldi. YA'ni bu orqali:

ijtimoiy tarmoq foydalanuvchilari orasida milliy g'urur, Vatanga sadoqat, turli sohalarda kasbiy madaniyatni rivojlantirish, oilaviy qadriyatlar, urf-odat va an'analar kabi umuminsoniy ezigulik g'oyalarni targ'ib qilish hamda media makonni ushbu mavzudagi materiallar bilan boyitish nazarda tutiladi;

media loyiha doirasida tanlov o'tkaziladigan yo'nalishlar va ularning konsepsiyasi Madaniyat vazirligi, Yoshlar ishlari agentligi, Respublika Ma'naviyat va ma'rifat markazi tomonidan belgilab beriladi;

tanlov doirasida jamoatchilik tomonidan ijobiy qabul qilingan va g'oyaviy yuksak eng yaxshi 50 ta media mahsulotning har biri 50 million so'm pul mukofoti bilan taqdirlanadi[3:3]. Madaniyat va san'at sohasi boshqaruvida islohotlar samaradorligining yana bir pragmatik ahamiyati sifatida Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi, viloyatlar va Toshkent shahar hokimliklari Madaniyat vazirligi bilan kelishilgan holda 2024 yil 1 noyabrga kadar har bir tuman va shaharlardagi madaniyat markazlari faoliyatini samarali tashkil qilish maqsadida konsert-tomosha zali, kutubxona, kinozal va to'garak xonalari mavjud bo'lgan 1 tadan madaniyat markazi faoliyatini mahalliy budjetning qo'shimcha manbalari hisobidan yo'lga qo'yilishi bo'ldi. Yangi O'zbekistonda bu kabi ijobiy islohotlar hali yanada takomillashib boraveradi.

Xulosa va takliflar. Xulosa sifatida madaniyat va san'at sohasi boshqaruvida islohotlar samaradorligi oshirishning pragmatik ahamiyatini takomillashtirish maqsadida quyidagi tavsiyalarni bildiraman:

Sohada xalqaro va respublika tanlov hamda festivallar g'oliblari, madaniyat sohasidagi faol ilmiy-tadqiqotchi yosh olimlar va o'qituvchilarning jamiyatdagi mavqeini oshirish hamda mustahkamlash;

Madaniyat markazlarida xalqaro hamkorlik va tajriba almashish ishlarini yo'lga qo'yish. Ayniqsa, MDH davlatlaridagi madaniyat markazlari bilan sherikchilik, memorandumlarni yo'lga qo'yish;

"Madaniyat volontyorlari" ijtimoiy faoliyatini yo'lga qo'yish va qo'llab-quvvatlash;

O'z binosiga ega madaniyat markazida xususiy-sherikchilik asosida zamonaviy ovoz yozish, foto va video studiyalarini, "Karaoke", "Book cafe" "Aerobika" to'garagini tashkil etish;

Iqtidorli yoshlarga mualliflik asarlar yaratish, ijodiy g'oyalarni ro'yobga chiqarish uchun "Madaniyat va san'at" imtiyozli kreditini berishni joriy etish;

Respublika va xalkaro miqyosida har yili kreativ ijodiy loyihalar, festivallar, konsert dasturlarini o'tkazish;

Viloyatlardagi madaniyat bo'lim mudiri va markazi direktorlarining statusi va mavqeni oshirish, yangi texnologiyalarni o'zlashtirish samarali yangicha uslublarni o'rganish va malakasini oshirish zarur;

Osië davlatlari yosh ijodkorlari ishtirokida "Osië ohanglari" do'stlik konserti, "Shodligimsan Vatanim!" nomli xalqaro bolalar va yoshlar xor jamoalarining festivallarini o'tkazishni yo'lga qo'yish;

Madaniyat va san'at muassasalarining yillik moliyaviy va statistik ma'lumotlarini shakllantirish va vazirlik saytida ochiq e'lon qilib borish;

Madaniyat va san'at muassasalari boshqaruvida zamonaviy va ta'sirchan targ'ibot texnologiyalarini ishlab chiqib, amaliyotga joriy etish choralarini ko'rish v.h.k

Madaniyat va san'at sohasi boshqaruvida islohotlar samaradorligi oshirishning pragmatik ahamiyatini oshirishda soha xodimlari ham bir-biriga kamarbasta bo'lishi kerak. Boshqaruv sohasida ijodiy faoliyat erkinligi, madaniy faoliyat sohasidagi ta'lim va tarbiyaning tizimliliigi, ilmiyligi va uzluksizligi tamoyillariga asoslanish maqsadga muvofiqdir. Yangi O'zbekistonda madaniyat va san'at sohasi boshqaruvida islohotlarning pragmatikasi milliy o'zligimizni anglash, tarixiy merosimizni kelajakka bekamu kust yetkazish, milliy va umuminsoniy qadriyatlarini farzandlarimiz tafakkuriga singdirish, xalq ijodiyotini qo'llab-quvvatlash, madaniyat sohasida xalqaro hamkorlikni taraqqiy toptirish, milliy madaniyatimizni jahon madaniyatining yakdil bir qismi sifatida e'zozlash kabi muhim masalalarga qaratilgani bilan ahamiyatlidir.

ADABIYOTLAR

1. Назарбеков О. Маданият ва санъатнинг ҳаётимиздаги ўрни янада ошади. Янгиланаётган Ўзбекистон таракқиётида маданият ва санъатнинг ўрни. – Тошкент, Олтин мерос пресс. 2020. – Б. 488.
2. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. – Тошкент. Ўзбекистон, 2021. – Б. 464.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентнинг 2023 йил 25 январдаги “Аҳолига маданий хизмат кўрсатиш даражасини янада ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-406-сон қарори. <https://lex.uz/en/docs/6713092>